

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білодід Ю. М. Філософія: український світоглядний акцент: [навч. посіб. для вищих навч. закладів] / Юрій Михайлович Білодід. – К.: Кондор, 2006. – 356 с.
2. Выготский Л. С. Педагогическая психология; под ред. В. В. Давыдова / Лев Семенович Выготский. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання; наук. ред. українського вид. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Педагогическое речеведение: словарь-справочник; под ред. Т. А. Ладыженской и А. К. Михальской; сост. А. А. Князьков. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Флинта, Наука, 1998. – С. 129.
5. Рождественский Ю.В. Словарь терминов (Общеобразовательный тезаурус): Мораль. Нравственность. Этика / Ю.В. Рождественский. – 2-е изд. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 88 с.
6. Руденко Л. Культура особистості: єдність емоційного та інтелектуального / Лариса Руденко // Людський інтелект: філософсько-методологічні пошуки. – Львів: Cogito-Центр Європи, 1998. – Вип. I.(V-VI). – С. 39–43.
7. Сковорода Г. С. Вибрані твори / Григорій Савович Сковорода; упоряд. та передмова Л. Ушкалов; прим. та коментар С. Вакулєнко. – Х.: Прапор, 2007. – 384 с.

Голуб Н.Б.

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ: СТРУКТУРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ

Статья посвящена обоснованию важности и особенностей содержания когнитивного (познавательного), ценностно-смыслового, личностного, эмоционального и поведенческого компонентов коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, когнитивный (познавательный), ценностно-смысловой, личностный, эмоциональный, поведенческий структурные компоненты.

Holub N.B.

COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PUPILS OF GENERAL EDUCATIONAL HIGH SCHOOL: STRUCTURAL COMPONENTS

Article is devoted to substantiation of importance and features of the maintenance cognitive (informative), value-semantic, personal, emotional and behavioral components of communicative competence.

Key words: communicative competence, cognitive (informative), value-semantic, personal, emotional, behavioral structural components.

УДК 372.31

Луцан Н.І.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІГРОВОЇ ТА КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті розглядаються теоретико-методологічні засади взаємозв'язку ігрової, мовленнєвої діяльності і спілкування в дошкільному віці.

Ключові слова: спілкування, мовленнєва діяльність, комунікативно-мовленнєва діяльність.

Постановка проблеми. Життя дитини проходить у різних видах діяльності, які перетинаються, періодично змінюються, доповнюють одна одну, взаємодіють.

Взаємодію діяльностей відзначають такі вчені, як М.А.Аріян, Л.С.Виготський, О.В.Запорожець, Д.Б.Ельконін, О.М.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, Д.Н.Узнадзе та ін. Доведено, що оволодіння діяльністю охоплює такі взаємопов'язані між собою ознаки: ініціативу, активність, відповідальність. Дитина усвідомлює себе як індивідуальність тоді, коли може

здійснити діяльність за своєю ініціативою й уявити собі її наслідки. Це дитина може зробити тільки завдяки мовленню, яке супроводжує всі види діяльності.

Характеризуючи психічний розвиток дитини, зауважує О.М.Леонтьєв, ми, відповідно, “ повинні розпочинати з аналізу діяльності її, оскільки ця діяльність будується на конкретних умовах життя. Життя, або діяльність, як ціле, не будується механічно з окремих типів діяльності. Деякі типи діяльності є провідними на певній ступені, мають велике значення для наступного розвитку індивіда, інші – менш важливі. Одні відіграють головну роль у розвитку, інші – допоміжну. У зв’язку з цим можна сказати, що кожний ступінь розвитку характеризується певним відношенням дитини до дійсності, що є провідною на даному етапі і визначеним провідним типом діяльності” [4: 193].

Мета статті – теоретично обґрунтувати взаємозв’язок ігрової, мовленнєвої діяльності і спілкування на етапі дошкільного дитинства.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, у складній системі взаємодії діяльностей за функціональними ознаками можна назвати пріоритетними такі види, як пізнавальна, ігрова, мовленнєва і комунікативна, оскільки вони супроводжують усі види діяльності дитини. Одним із аспектів інтеракційного підходу до діяльності дошкільника є те, що мовлення завжди входить у будь-яку інтелектуальну чи практичну діяльність. Водночас стосовно дітей дошкільного віку серед пріоритетних, стрижневих і взаємопов’язаних без сумніву є ігрова діяльність. У грі дитина спілкується з іншими її учасниками. Гра – перехідна, проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій та свободою слова. Вчені дійшли висновку, що гра може виступати засобом, який пов’язує різні види діяльності: ігрову, комунікативно-мовленнєву і навчально-мовленнєву. Виокремивши гру як вид діяльності, що посідає найважливіше місце у розвитку дітей дошкільного віку, зауважимо, що гра дитини – це не тільки згадка про пережите, а й творча переробка пережитих вражень, комбінування їх і відображення у мовленнєвому плані. Гра є найефективнішим засобом вияву мовленнєвої активності дітей.

М.І.Лісіна в результаті довготривалих досліджень дійшла висновку про наявність ще одного виду провідної діяльності – спілкування, яке супроводжує ігрову та інші види діяльності. Її погляд на діяльність спілкування як провідний вид підтримують і такі вчені, як Б.Г.Ананьєв, О.О.Бодальов, Т.В.Драгунова, Д.Б.Ельконін, Р.А.Максимова, Т.Ф.Федотова та ін.

Психологи розуміють спілкування (Бодальов О.О., Максимова Р.А., Федотова Т.Ф.) як один з видів людської діяльності, в ході якої відбувається пізнання фактів дійсності і формується суб’єктивне відношення до неї. Мовленнєве спілкування – одна з найбільш складних і досконалих форм спілкування. За М.І.Лісіною, спілкування – це “взаємодія людей, спрямована на узгодження і об’єднання їхніх зусиль з метою встановлення відносин, контакту і досягнення загального результату” [5: 11].

Спілкування як і будь-який інший вид діяльності має мотиви, предмет, зміст, засоби, результат. Предметом спілкування є інша людина, партнер, який одночасно виступає і суб’єктом спілкування.

Потреба спілкування визначається як бажання і прагнення людини до пізнання, оцінки інших. Згідно концепції О.О.Леонтьєва, мотивами можуть бути якості партнера, що стимулюють спілкування. Дослідник вважає, що для досягнення ефективності спільної діяльності необхідно, щоби її учасники правильно розуміли і оцінювали себе і своїх партнерів. Суб’єктивне переживання, потреба спілкування відчувається як інтерес до інших людей, спільних дій (бажання розповісти, домовитись у грі) [3].

Дія в діяльності спілкування, на його думку, виступає одиницею комунікативної діяльності, цілісним актом комунікації. Дії, у свою чергу, утворюють складні структури – засоби спілкування. Психолог поділяє їх на три категорії: експресивно-мімічні (погляд, міміка, експресивні жести, пози, емоційні вокалізації); предметно-ділові (локомоції і предметні дії, що включають наближення до об’єкта і відхід від нього, маніпуляції

предметом, пропозиція іграшки, притягування чи відштовхування індивіда, пошук контакту або бажання уникнути його); мовленнєві (репліки, запитання, відповіді) [5].

І останній компонент – продукт спілкування. Під ним вчений розуміє, відображені у свідомості якості і властивості партнерів у спілкуванні. Результатами спілкування є взаємовідносини партнерів і створення образу себе і партнера, які регулюють подальше спілкування.

Отже, спілкування передбачає узагальнення і розвиток словесного значення. Таким чином, вищі, притаманні людині форми психічного спілкування можливі тому, що людина з допомогою мислення узагальнено відображає дійсність. Як бачимо, спілкування спрямоване на задоволення важливої духовної потреби людини, потреби у спілкуванні, прагненні до пізнання себе та інших особистостей, яке реалізується в мовленнєвих оцінках судженнях і висловлюваннях.

Засобами спілкування є вербальні (мовлення) і невербальні (експресивно-мімічні – посмішка, поза, жести, рухи, міміка, предметні дії), які так яскраво виявляються в ігровій діяльності дітей дошкільного віку.

Процес спілкування складається з таких його складових: соціально-перцептивна – сприймання і розуміння іншої людини; інтерактивна – міжособистісна взаємодія і комунікативна – передача інформації. Всі компоненти спілкування реалізуються в ігровій діяльності дитини. Ступінь їх реалізації залежить від типу спілкування і віку дитини.

М.І.Лісіна визначила генезис становлення спілкування у його взаємозв'язку з розвитком і становленням мовлення у дітей. Це такі:

- підготовчий (довербальний розвиток спілкування, відсутність мовлення);
- етап виникнення мовлення;
- етап розвитку мовленнєвого спілкування (від появи слів до кінця дошкільного віку) [5].

Вчена виокремила і форми спілкування як провідної діяльності дітей впродовж дошкільного віку. За її даними, в дитини до 7 років змінюється 4 форми спілкування з дорослим. А саме:

- емоційне, ситуативно-особистісне (1 рік життя);
- ситуативно-ділове (ранній вік);
- позаситуативне пізнавальне спілкування (молодший і середній дошкільний вік);
- позаситуативно-особистісне (старший дошкільний вік) [5].

Під формою спілкування розуміють комунікативну діяльність на певному етапі її розвитку, що характеризується такими параметрами:

- час виникнення певної форми спілкування;
- місце, яке вона посідає в житті дитини;
- головний зміст потреби, що задовольняється дітьми в ході спілкування;
- провідні мотиви, що спонукають дитину до спілкування;
- основні засоби спілкування, з допомогою яких здійснюється комунікація з іншими людьми [5: 99].

За М.І.Лісіною, провідним засобом комунікації впродовж дошкільного віку виступає мовлення, яке перебуває у складних взаємовідносинах з іншими видами діяльності і обумовлює їх розвиток і становлення. Водночас виникнення нових видів діяльності і нових відносин з однолітками і дорослими приводить до подальшої диференціації функцій і форм мовлення.

М.І.Лісіна обґрунтовує ще одне важливе положення. Автор зазначає, що з віком діти все більше оволодівають довільною регуляцією мовлення, і це складає важливу умову їхнього навчання в дошкільному закладі. Мовленнєва діяльність після цього може розвиватися далі у відносній незалежності від безпосереднього процесу спілкування дитини. Та своїм корінням мовленнєва діяльність входить у діяльність спілкування [5].

Така взаємодія спілкування і мовлення дала підставу вченим (Богуш А.М., Піроженко Т.В. та ін.) виокремити такий вид як комунікативно-мовленнєву діяльність.

Під комунікативно-мовленнєвою діяльністю дітей дошкільного віку ми розуміємо, слідом за А.М.Богущ, комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових (ігрових, мовленнєвих) ситуаціях; вміння адекватно й доречно користуватися мовою (висловлювати свої наміри, бажання, думки, прохання); вміння орієнтуватися у ситуації спілкування, його ініціативність [2].

Взаємозв'язок ігрової і комунікативно-мовленнєвої діяльності прослідковується вченими (Амонашвілі Ш.О., Артемова Л.В., Гілева А.А., Удальцова В.І., Узнадзе Д.Н. та ін.). За словами О.О.Леонт'єва, мовлення не є повністю незалежною діяльністю: "воно завжди входить в іншу діяльність" [3: 26], в тому числі, і в ігрову. Взаємозв'язок ігрової і комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей повинен передбачати як використання безпосередньо мовленнєвих, словесних ігор, так і ігрового методу в ході організованих занять.

Висновок. Взаємозв'язок ігрової і комунікативно-мовленнєвої діяльності прослідковується насамперед у різних видах ігор, що використовуються з навчальною метою і в яких виявляється максимальна мовленнєва активність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. Вопросы психологии №6, 1966. – С.62-76.
2. Богущ А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216с.
3. Леонтьев А.А. Психология общения. – 2-е изд. – М.: Смысл, 1997. – 365с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М.: Просвещение, 1975. – 302с.
5. Общение и речь: Развитие речи у детей в общении со взрослыми /Под ред. М.И.Лисиной. – М. Педагогика, 1985. – 208с.

Луцан Н.И.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ИГРОВОЙ И КОММУНИКАТИВНО-РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКА

В статье рассматриваются теоретико-методологические вопросы взаимосвязи игровой, речевой деятельности и общения в дошкольном возрасте.

Ключевые слова: общение, речевая деятельность, коммуникативно-речевая деятельность.

Lutsan N.I.

INTERCONNECTION PLAYGROUND AND COMMUNICATION-SPEECH ACTIVITY PRESCHOOLER

The article discusses theoretical and methodological bases of the relationship game, speech activity and communication in the preschool age.

Key words: communication, speech activity, communication-speech activity.

УДК 362.732+649.1

Балакірева В.А.

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті описано специфічні особливості навчально-виховної роботи з учнями інтернатних закладів.

Ключові слова: навчально-виховна робота, інтернатні заклади.